

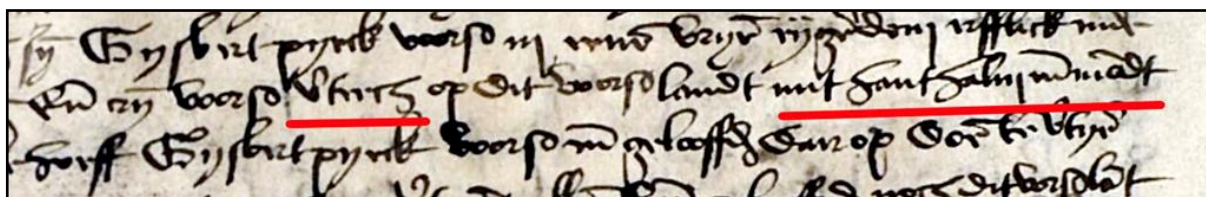
Verkoop van land met hand, halm en mond.

Bij het Regionaal Archief Rivierenland te Tiel zijn onder andere de archiefstukken van het Ambt van Beesd en Rhenoy aanwezig. Het oudst bewaarde archiefstuk van dit ambt dateert van 1539. Dit archiefstuk maakt deel uit van het Rechtelijk Archief van het Ambt van Beesd en Rhenoy 1539-1811 en het betreft de vrijwillige rechtspraak, namelijk het zogenaamde loofsignaat van 1539-1553 van de schepenbank van Beesd.

De vrijwillige rechtspraak richtte zich onder andere op zaken zoals koop en verkoop, huur en verhuur, schuldbekentenissen, testamentaire aangelegenheden, delingen van nalatenschappen en dergelijke. Van deze handelingen werden voor schepenen verklaringen afgelegd en dat werd vastgelegd in het loofsignaat.

Op folio 1 van het oudste loofsignaat van Beesd is onder andere een akte opgenomen van de verkoop van een morgen land, gelegen te Beesd in de Wormcamp.

Voor Merten Henrickssen en Goossen Aertssen, schepenen in Beesd, was Crijn Janssen verschenen en had verklaard dat hij aan Gijsbert Pyeck dat perceel land verkocht had. In de akte werd vermeld dat Crijn voorschr. "verteech op dit voorschr. landt met hant halm ende mondt" ten behoeve van Gijsbert Pyeck. De akte werd opgemaakt op 18 juni 1540. (Akten werden in dit signaat niet altijd chronologisch ingeschreven).

Uitsnede van de bovengenoemde akte (R.A. Beesd en Rhenoy, toeg.nr. 2110, inv.nr. 191).

In de akte werd vermeld dat Crijn Janssen 'verteech' op dat verkochte perceel land. Het werkwoord vertijen, in het Middelnederlands vertichten, betekent afstand doen. Hij deed dus afstand van het land met hand halm en mond.

Dit begrip stoelt op een oud gebruik uit de tijd dat er nog geen akten van koop en verkoop opgemaakt werden. De overdracht van onroerende zaken kende de zogenaamde symboliek van de festuca.

Nadat een overeenkomst van koop en verkoop mondeling en met handslag was gesloten deed de verkoper afstand van het land door aan de nieuwe eigenaar een halm, een pol gras of iets dergelijks dat van dat land afkomstig was over te dragen. De halm symboliseerde hierbij het perceel land. Ook werd de halm wel in de schoot van de nieuwe eigenaar geworpen. We kennen nog steeds het spreekwoord dat men 'iets in de schoot geworpen krijgt.'

Ook werd de halm wel eens op de grond geworpen en dan door de nieuwe eigenaar opgenomen waarna de overdracht voltooid was. In Brabant werd deze symboliek 'strooyken werpen' genoemd en in Drenthe kende men tot de invoering van de Franse wetgeving in ons land het gebruik van de stoklegging.

De koper en verkoper van een perceel land gingen dan met enkele getuigen naar dat stuk land en de verkoper sneed dan van een struik of boswal dat bij het perceel hoorde een tak en ontdeed dit van zijtakken en bladeren. Hierna legde de verkoper de stok op het land. Daarna nam de koper de stok op en had de overdracht plaats gevonden.

In oude wetboeken werd al verwezen naar de symboliek van de festuca. In de Lex Salica, het wetboek van de Salische Franken uit het begin van de zesde eeuw, werd onder andere het overeenkomstrecht opgetekend.

In dit wetboek wordt vermeld dat bij de overdracht van land de verkoper een halm in de boezem van de koper wierp.

Niet alleen bij de koop en verkoop van land speelde de symboliek van de festuca een rol.

In de Sachsenspiegel, een rechtsboek uit de 13^e eeuw, waarin de ridder Eike von Reggow het gewoonterecht van de Saksen beschreef wordt ook het leenrecht beschreven. Bij het overdragen van een leengoed door de leenheer aan de leenman werd een halm of meerdere halmen als symbool voor het leengoed overhandigd.

Uitsnede van folio 2 v. van de Sachsenspiegel die aanwezig is in de bibliotheek van de universiteit van Heidelberg.

Op de afbeelding is aan de rechterzijde de leenheer afgebeeld. De leenman heeft zijn handen in de handen van de leenheer gelegd en heeft enkele halmen ontvangen als symbool voor de overdracht van het leengoed. Achter de leenman is gedeeltelijk een andere man zichtbaar. Hij stelt de volgende leenman voor als de huidige leenman kwam te overlijden zonder erfgenamen na te laten.

Zelfs voor het begin van onze jaartelling bestond al de symboliek om bij de overdracht van land een halm of pollen gras over te geven aan de nieuwe eigenaar. Dit is beschreven door Plinius de oudere, geboren in het jaar 23 of 24 en overleden in het jaar 79. Hij was een Romeins cavalerieofficier die gelegerd geweest is in Xanten. Ook was hij schrijver en advocaat en adviseur van keizer Vespasianus.

Hij was onder andere de schrijver van het boek 'Over de Germaanse Oorlogen.' Hij zou tijdens een droom bezocht zijn door de geest van Drusus de oudere, die gezegd zou hebben dat de herinnering aan hem niet dood mocht gaan. Een andere, minder bovennatuurlijke, mening is dat hij dat boek schreef omdat hij ervaringen had in die oorlogen.

Drusus Maior, of de oudere, was een Romeins generaal, ook bekend door het aan laten leggen van de zogenaamde Drususgracht, mogelijk op de plaats van de huidige Utrechtse Vecht. Hij werd geboren in het jaar 38 v. Chr. en overleed aan de gevolgen van een val van zijn paard in het jaar 9 v. Chr.

Aan de linkerkant een buste van Drusus Maior. Website van het Italiaanse Ministerie van Buitenlandse zaken.

(https://www.esteri.it/mae/ar/politica_estera/cultura/patrimonio-artistico-delle-ambasciate/ambasciata-di-vienna/busto-di-druso-maggiore-su-piedistallo.html)

Plinius schrijft dat Drusus in het jaar 11 v. Chr. in noordelijke richting de Rijn overstak. Mogelijk vanuit het legioenkamp Xanten. Hierop volgde een veldslag met Germaanse stammen. Het leek erop dat de stammen de overwinning zouden behalen, maar uiteindelijk werden zij door het leger van Drusus verslagen. Plinius schrijft over deze overwinning dat de verslagen stamhoofden met gebogen hoofd naar Drusus kwamen en dat zij graspollen in hun handen hadden en die overdroegen aan Drusus 'wat betekende dat zij afstand deden van het land en de grond die hen voedde en waarin zij begraven zouden worden.'

Hierover vermeld Plinius verder in zijn boek, geschreven na de dood van Drusus, dat die gewoonte nog altijd bestond bij de Germanen.

Zoals blijkt stoelt de zinsnede 'met hand halm en mond' die aangetroffen wordt bij de overdracht van land in de loofsignaten van de schepenbank van Beesd, op een oude symboliek en kent een lange geschiedenis.

April 2021.

Dick G. van Maren

Bronnen:

RAR, Rechtelijke Archief van het Ambt van Beesd en Rhenoy 1539-1811, toeg.nr. 2110, inv.nr. 191.

Literatuur:

Sachsenspiegel, 13^e eeuw, Eike van Repgow.

De Regtsgeleerde, J. Cannegieter, 1768.

Verslagen en Mededeelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen, 1883.

De tijd van Romeinen en Germanen, Ben Speet.

Websites: nl.wikipedia.org